

Scroll to page 4 for English version!

Dr. Szikora Katalin: Zsidó sportdiplomaták, mecénások

Az úttörő magyar sportdiplomaták között kell említeni az első NOB-tagot, Kemény Ferencet, aki a legújabb kutatások szerint Kohn néven született, és iskoláit a mai Szerbia területén végezte. Nagybecskerekéről származik, de élete nagy részét már Szabadkán, később pedig Budapesten töltötte. Ő volt az első magyar, aki bekapcsolódhatott a Nemzetközi Olimpiai Bizottság munkájába. Amikor megkapta a meghívót Coubertin bárótól, hogy vegyen részt az 1894-es olimpiai kongresszuson, éppen fizika-matematika szakos tanárként dolgozott Egerben. Anyagi okokból ide nem tudott elutazni, így távollétében választották be a NOB-tagok közé.

Kemény elég szoros barátságot ápolt Coubertin báróval, és nagyon aktív szerepet vállalt az első olimpia megszervezésében és lebonyolításában. Akkoriban a NOB-tagok versenybíróként is tevékenykedtek, tehát a versenyek lebonyolításából is kivették a részüket. Érdekes, hogy habár nem volt önálló Magyarország és Csehország, volt magyar és cseh NOB-tag, osztrák viszont nem. Nagyon büszkék lehetünk arra, hogy Kemény Ferencet az első NOB-tagok közé választották.

Kemény a továbbiakban is aktív részese volt az olimpiai szervezéseknek: 1900-ban részt vett a párizsi olimpián, majd 1904-ben, a St. Louis-i olimpián Coubertin báró távollétében ő volt a NOB-csapat vezetője. Erre az olimpiára Magyarország négy sportolót küldött ki.

Kemény Ferenc 1907-ben lemondott NOB-tagságáról, amiben politikai okok is közrejátszottak. Ezután teljesen visszavonult a mindennapi sportélettől, csak pedagógiai munkásságának élt, többek között pedagógiai lexikont szerkesztett. Sokáig vitatott kérdés volt, hogy hogy halt meg 1944-ben. Fia elbeszélése alapján a háborús körülmények között öngyilkos lett. Elsősorban Eger ápolja az emlékét, sportcsarnokot nevezetnek el róla, illetve Eger mellett a Testnevelési Egyetemen is állítottak szobrot neki. A sportcsarnokon dr. Kemény Ferencként szerepel a neve, de nem tudjuk, hogy doktorált-e, egyelőre nincs olyan dokumentum, ami ezt a címét megerősítené.

A következő NOB-tagunk Mező Ferenc volt, aki zalai származású, és Grünfeld Ferenc néven született Pölöskefőn. Nagykanizsán végezte a tanulmányait klasszika-filológia szakon, tehát görög-latin szakos tanár volt. Kiválóan beszélt görögül és latinul, és egészen fiatal kora óta foglalkozott az ókori olimpiákkal. Az olympiai játékok története című művével 1928-ban szellemi olimpiai bajnokságot nyert, ezzel ő az egyetlen szellemi olimpiai bajnoka Magyarországnak. Igazi all round sportember volt. Nemcsak az ókorral, hanem az újkorral is

foglalkozott, az újkori olimpia is szerepelt a kutatási területei között. Fontos közéleti személyiségként 1948-ban választotta a NOB tagjai közé, és egészen 1961-ig, haláláig ő volt a magyar tag.

Az egyes sportágakban jelentős szerepet betöltő sportdiplomatak közül először Fischer Mór labdarúgót kell kiemelni, aki kiváló mérnök volt, és több sportegyesület vezetésében is fontos pozíciója volt, illetve a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség elnöke lett. Komoly szerepe volt abban, hogy 1930-ban Budapesten tartotta a FIFA kongresszusát. Ez már a második ilyen alkalom volt, mert 1909-ben is volt egy FIFA-kongresszus Budapesten. Ami miatt érdekes az 1930-as kongresszus az az, hogy hosszan beszéltek a résztvevők a leendő első labdarúgó világbajnokságról. Ezt 1930-ban Uruguayban rendezték meg. Fischer Mór utána is aktív volt a különböző labdarúgó tornák szervezésében. Az 1928-as és az 1936-os olimpiai labdarúgó torna szervezésében is komoly szerepe volt.

Elméleti munkássága is ismert: az Egyesült Államok sportélete nagy hatással volt rá. Többször megfordult Amerikában, és előadást tartott arról is, hogy mit adott a magyar sport a világnak. Kiváló előadásai mellett szakcikket is megjelentetett.

Donáth Leó úszó sportdiplomata és mellette irodalmár volt, az angol regény kiváló ismerője. A Műegyetem klubjában kezdett úszni, és magyar bajnoki rekordokat állított fel. Kiváló nyelvtudása terelte át a sportdiplomácia területére. Donáth mellett a többi sportdiplomata is igaz, hogy több nyelven beszéltek, illetve egyébként is művelt és nagy tudású emberek voltak.

Donáth Leó a LEN, vagyis az Európai Úszó Szövetség 1925-ös megalapításában úttörő munkát végzett, és az ő érdeme, hogy 1926-ban Budapesten rendezték az első úszó Európa-bajnokságot. Nemcsak a LEN-ben, hanem a FINA-ban, a Nemzetközi Úszó Szövetségben is tevékenykedett, mindkettőben főtitkári pozíciót töltött be. Sajnos korai halála megakadályozta egy hosszabb sportdiplomáciai karrierben.

Brüll Alfréd, akit a labdarúgásban betöltött szerepe miatt is sokat emlegetnek, 1924-1929 között a Nemzetközi Birkózó Szövetség elnöke volt. Ez azért is fontos, mert kevés magyar ember volt sportági szövetségi elnök. Brüll számos hazai egyesületben is fontos pozíciót töltött be, a labdarúgás mellett a tornaszövetségben és az úszószövetségben is. Az MTK elnökeként felvirágoztatta a klubot, mecénásaként pedig rendkívül komoly anyagi áldozatokat hozott a támogatásáért.

A mecénásokra rátérve, az 1920-as trianoni békeszerződésben két olyan paragrafus is volt, amely meghatározta a hazai sportéletet. Az egyik, hogy az 1000 főnél több embert foglalkoztató cégeknek sportpályát kellett létesítenie. Ez meghatározta a két világháború közti

sportéletet, hiszen a nagy cégek vezetőinek tulajdonképpen törvényi kötelessége volt a sportlétesítmények finanszírozása.

Karafiáth Jenő a testnevelési törvény kezdeményezője és Klebersberg Kunó kultuszminiszter felügyelt erre, akik egyébként nem voltak barátai a labdarúgásnak. Klebersberg Kunót O-lábú grófnak is gúnyolták.

A nagyvállalkozók közül, akik a sportéletet támogatták, először a híres textilgyárost, Goldberger Leót kell említeni. Rendkívül modern üzemei voltak Kelenföldön és Óbudán, de a legérdekesebb, hogy a tűzvész után helyreállított Párisi Nagyáruház tetején korcsolyapályát hozott létre. Ez volt Budapest első olyan korcsolyapályája, ahol műjeget is alkalmaztak az 1920-as évek elején.

A következő nagy mecénás az Újpest mecénásaként emlegetett Aschner Lipót, aki maga is sportolt, nagyon jó teniszező volt. De fontosabb, hogy kiváló mérnök volt, az ő nevéhez fűződik az Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt. felvirágoztatása. A sport szempontjából azért fontos személyiség, mert az Újpesti Torna Egylet elnöke, főtitkára volt, és nagyon komoly összegekkel támogatta a klub tevékenységét. Hajós Alfréd közreműködésével korszerűsítette is az újpesti stadiont 1922-ben.

Csepel nagy mecénása Weiss Manfréd volt, aki az első világháborúban tett szert jelentős befolyásra a lőszergyártás révén, és létrehozta a Csepel Műveket. 1922-ben meghalt, ezért a két világháború között családja vitte tovább a tevékenységét. Többek között modern sporteszközöket, kerékpárokat, motorkerékpárokat gyártottak. A törvény értelmében sportlétesítményt is kellett építenie a Weiss családnak, ezért stadiont, sportcsarnokot és csónakházat hoztak létre Csepelen az 1930-as években. A cég támogatta a munkások sportéletét is és a tömegsport mozgalmat: létrejött a Weiss Manfréd Vállalatok Testedző Köre. Azt, hogy Weiss Manfréd öröksége azóta is tovább él, a Weiss Manfréd Terv mutatja, amely Csepel újjászületését hivatott elősegíteni.

Kiváló, komoly szakértelemmel rendelkező személyiségek voltak tehát a zsidó származású NOB-tagok, sportvezetők és mecénások, akik elsősorban magyarnak vallották magukat. Hazaszeretetük és kiváló szellemi képességeik tették lehetővé, hogy egyéb tevékenységeik mellett támogassák a sportot is.

A „Különleges fejezetek a magyarországi zsidó sport történelméből” című sporttörténeti konferencián 2019. március 22-én elhangzott előadás szerkesztett leírata.

Katalin Szikora, PhD: Jewish Diplomats and Patrons in Sport

Talking about Hungarian pioneers in sports diplomacy we have to start with Ferenc Kemény who was the first IOC member from Hungary. Where he was born now belongs to Serbia and his original name was Kohn according to the latest research. He was born in Nagybecskerek but lived for most of his life in Szabadka and later in Budapest. He was the first Hungarian who had the opportunity to join IOC. When he got the invitation from Baron de Coubertin to take part in the Olympic congress in 1894 he was teaching mathematics and physics in Eger. Because of financial reasons he were unable to attend the congress so he was elected as a member of IOC in his absence.

Kemény nurtured a strong friendship with Baron de Coubertin and was very active during the organisation of the first Olympic Games. Back then IOC members served also as referees so they took part in managing the games as well. Interestingly, although sovereign Hungary and Czech Republic did not exist that time these nations had IOC members at the first Olympics whereas Austria did not. So we can be very proud of Ferenc Kemény who was among the first IOC members.

Kemény remained active in organising the next Olympic Games: he took part in the games in 1900, Paris and 1904, St. Louis where he was head of the IOC team in the absence of Baron de Coubertin. Hungary sent four athletes to these Olympic Games.

Ferenc Kemény resigned from his membership in 1907 partly because of political reasons. After that he withdrew from everyday sports life and lived for his teaching, for example he edited a pedagogical encyclopedia. For a long time, the circumstances of his death had been disputed. According to his son he committed suicide during the war. Above all, Eger keeps his memory alive, where a sports hall was named after him. A statue was also erected in his memory in Eger and in Budapest at the University of Physical Education. Although the sports hall is called 'Dr. Kemény Ferenc Sportcsarnok' we don't know whether he had a PhD or not. No documents have been found which could prove that.

Our next IOC member is Ferenc Mező, who was born in Pölöskefő, Zala county and his birth name was Ferenc Grünfeld. He studied Humanities in Nagykanizsa and became a Greek and Latin teacher. He spoke both languages excellently and had been interested in Ancient Olympic Games since his childhood. He won a gold medal at the Art Competitions of the 1928 Summer Olympics with his work called 'The history of Olympic Games', therefore he is the only Hungarian who has ever won at art competitions at the Olympics. Mező was a true all-round sportsman. He also researched the modern Olympic Games. Mező became member of IOC in 1948 as an important public figure and he represented Hungary until his death in 1961.

Among those sportsmen who have had an important role in a specific sport Mór Fischer should be mentioned first, who was an excellent engineer, held important positions in many sports clubs and became president of FIFA. He had an important role in bringing the FIFA congress to Budapest in 1930. It was the second time that Budapest hosted the event, because there had been another FIFA congress here in 1909. The congress in 1930 was highly important because the participants were discussing the upcoming first FIFA World Cup. This was held in the same year in Uruguay. After that Mór Fischer remained active in organising different football tournaments. He played an important role in organising the Olympic Football Tournament in 1928 and in 1936 too.

He is also known by his theoretical work: sports life in the USA had impressed him greatly. He had visited the USA many times and gave lectures about the importance of Hungarian sports and athletes. Apart from his outstanding lectures he published many academic articles.

Apart from his work in swimming sports diplomacy Leó Donáth was also a litterateur, an expert of English novels. He had started to swim at the sports club of University of Technology and held many Hungarian records. He began to work in sports diplomacy because of his excellent language skills. Besides Donáth it is true for other Hungarians who worked in sports diplomacy that they spoke many languages and were well educated too.

Leó Donáth done pioneer work in founding the European swimming association, LEN in 1925 and thanks to him the first European Championship in swimming was held in Budapest, in 1926. He worked not only for LEN but also for FINA, the international swimming federation as secretary general. Unfortunately, his premature death ended his promising carrier in sports diplomacy.

Alfred Brüll's name is mentioned very often because of his work related to football, but he was also president of United World Wrestling between 1924-1929. This is very important because only a few Hungarians served as leaders of specific sports associations. Brüll also held important positions in many Hungarian clubs and in football, gymnastics and swimming associations. As president of MTK he revived the club and made huge financial sacrifices to support it.

Turning to patrons, there were two paragraphs in the Treaty of Trianon which determined Hungarian sports life. One obliged factories with more than 1000 employees to build a sports hall . This determined the sports life between the two World Wars, because it was the obligation of leaders of big companies.

Jenő Karafiáth had proposed the physical education law and Minister of Culture Kunó Klebersberg oversaw the execution of it, who by the way were no big fans of football. Klebersberg was also mocked as the bow legged earl.

Among businessmen who supported sports Leo Goldberger should be mentioned first. He had very modern factories in Kelenföld and Óbuda, but what is more interesting is that he built an ice rink on top of the department store called Párisi Nagyáruház, when it had been restored after a fire. In the beginning of the 1920s this was the first ice rink in Budapest where artificial ice was used.

The next big patron is Lipót Ascher who is called the patron of Újpest. He was a sportsman himself, a very good tennis player. But it's more important that he was also an excellent engineer, who revived the electrical company 'Egyesült Izzólámpa és Villamossági Rt'. Regarding his contribution to sport, he was president and secretary general of UTC and donated a lot of money to support the club. He also modernized the sports hall of Újpest with the help of Alfréd Hajós in 1922.

The great patron of Csepel was Manfréd Weiss, who had become an influential figure during World War I while producing ammunition. He died in 1922 so between the two wars his family continued his work. They produced modern sports equipment among other things, like bicycles and motorcycles. Because of the law they also had to build sports facilities so they financed a stadium, a sports hall and a boat-house in the 1930s. The company supported workers to do sports and the mass sport movement too, this is how their own sports club (Weiss Manfréd Vállalatok Testedző Köre) came to life. Manfréd Weiss's legacy still can be felt in the so called 'Weiss Manfréd Terv' which has been destined for supporting the rebirth of Csepel.

Thus, Jewish IOC members, sport leaders and patrons were extraordinary personalities with great professional knowledge, who declared themselves first of all Hungarians. Their patriotism and great intelligence allowed them to support sport beside their other activities.